

22.10.2024р. Гр.24. Історія України. Урок №43.

Тема: 1. Радянська окупація Галичини, Волині, Північної Буковини, Хотинщини та Південної Бессарабії.

1. 28 вересня 1939 року був підписаний радянсько-німецький договір про дружбу і кордони. Згідно з домовленістю, кордон пройшов по так званій «лінії Керзона». Переважна частина території Західної України увійшла у межі СРСР. Проте, бажаючи домогтися контролю над Литвою, Сталін не наполягав на приєднання до УРСР Лемківщини, Посяння, Холмщини і Підляшшя. Тому ці території опинилися під німецькою окупацією. Радянсько-німецьке співробітництво, яке Гітлер називав «шлюбом за розрахунком», дало можливість вирішити і бессарабське питання. 26 червня 1940 року СРСР звернувся до Румунії з заявою про повернення Радянському Союзові Бессарабії, а також передачу йому Північної Буковини, населеної переважно українцями. Вимога обґрунтовувалась прийнятим Народним вічем Буковини в листопаді 1918 року рішенням про возз'єднання з Радянською Україною. Німеччина, побоюючись того, що в разі збройного конфлікту СРСР з Румунією, вона втратить радянські поставки продовольства, сировини і нафти, порадила Румунії піти на поступки. 28 червня 1940 року румунський уряд заявив про свою згоду передати СРСР Бессарабію і Північну Буковину, а вже 2 серпня вони були включені до складу УРСР (Північна Буковина і Південна Бессарабія). А рештки території Бессарабії і МАРСР, що входила до складу УРСР, увійшли до союзної Молдавської РСР, яка була утворена 15 серпня 1940 р. Ще раніше, 1939 року рішення Установчих Народних зборів Західної України про возз'єднання її з УРСР було затверджено Верховними Радами СРСР і УРСР. Завдяки цьому населення України зросло на 8809 тис. осіб і на середину 1941 року становило 41657 тис., а територія розширилась до 565 тис. кв. км. Процес консолідації української нації вступав у завершальний етап. Однак досі серед істориків немає єдності в оцінці суті та характеру цього процесу, і тому різні дослідники по-різному називають факт входження українських земель до складу УРСР: «анексія» (Д. Боффа), «включення» (Н. Верт), «формальне інкорпорування» (АЖуковський, О. Субтельний), «возз'єднання

окупаційного типу» (С. Кульчицький) і ін. Модель суспільно-економічних перетворень у новостворених західних областях України була однаковою. Суттю її була активна радянська політизація. Зміни, що відбулись, на цих територіях мали суперечливий характер. З одного боку, експропріація маєтків польських землевласників, перерозподіл їхньої землі між українськими селянами; українізація системи народної освіти, державних установ, судочинства, поліпшення медичного обслуговування, особливо на селі; націоналізація промислових підприємств, ліквідація безробіття та ін. З іншого – руйнація політичної та культурної інфраструктури, створеної місцевою українською інтелігенцією, насильницька колективізація, антицерковні акції, репресії, масові депортації населення. І все ж, більшість істориків прийшли до висновку, що возз'єднання українців у межах однієї держави вперше за багато століть було визначною подією і важливим кроком у розв'язанні українського питання. Таким чином, входження споконвічних українських територій до складу УРСР стало актом історичної справедливості, важливим етапом у боротьбі українського народу за соборність, що об'єктивно заклало передумови для прогресу. Переважна більшість населення західно-українських земель вітала цей акт. В той же час спроби сталінського режиму запровадити там ідеї «казарменого соціалізму» привели до глибоких соціально-економічних деформацій, масових репресій, людських трагедій.

17 вересня 1939 р., коли головні сили польської армії було розбито, але поляки ще чинили опір, сподіваючись на британсько-французький наступ на Західному фронті, на західноукраїнські й західнобілоруські терени ввійшли радянські війська, що ознаменувало вступ СРСР у Другу світову війну на боці Німеччини<sup>1</sup> вересня 1939 р. після нападу Німеччини на Польщу розпочинається Друга світова війна. Нові терміни: «Визвольний похід» - 17 вересня 1939 р. «Золотий вересень». Неоднозначно сприйняли німецько-польську війну на західноукраїнських землях. Висловлюючи думку частини шестимільйонного українського населення, депутат сейму від

центристського УНДО Василь Мудрий запевнив, що українці виконають громадянський обов'язок щодо захисту держави. Подібне звернення до вірян спільно з ієрархами католицької церкви підписав митрополит Андрей Шептицький. У храмах відбувалися молебні за перемогу польського війська. Але багато українців, які потерпали від польського тиску, насамперед члени й прихильники ОУН, мали протилежні настрої. Тим паче, що напередодні війни Польщею прокотилася хвиля антиукраїнських акцій. Наприкінці серпня 1939 року польські органи безпеки, посилаючись на відомості про нібито підготовку українцями антипольського повстання, здійснили масові арешти українців, інтернували кілька тисяч осіб, зокрема авторитетних галицьких діячів, греко-католицьких священників, членів ОУН. Ця частина українців сприйняла зумовлений німецькою та радянською агресією «розвал Польщі» як утілення історичної справедливості. Незважаючи на мужній опір поляків, західна частина Польщі за місяць була окупована вермахтом.

Англія і Франція 3 вересня 1939 р. оголосили Німеччині війну, але нічого не зробили щоб надати Польщі реальну допомогу. У 1938 році Є. Коновальця – керівника ОУН було вбито. Його місце заступив Андрій Мельник. Сам А. Мельник і його прибічники на початку війни покладали певні надії на Німеччину. Оунівці виходили з того, що більшовизм був спільним ворогом як для ОУН, так і націонал-соціалістів і проти нього вони можуть діяти спільно. Більшість же ОУН була невдоволена курсом А. Мельника на зближення з гітлерівцями. Цю частину очолив Степан Бандера – з 1933 р. голова ОУН на західноукраїнських землях. С. Бандера, не відкидаючи можливості співпраці з німцями, виступав за утворення власної армії і розгортання активної боротьби за незалежність України, спираючись переважно на сили і можливості українського народу. Таким чином, ОУН напередодні радянсько-німецької війни розкололася на дві фракції: прибічників С. Бандери – ОУН-Б, яких називали бандерівцями, і прибічників А. Мельника – ОУН-М, або мельниківців. Нацистське керівництво Німеччини, відкидаючи ідею української державності, разом з тим погоджувалося на співпрацю з ОУН, сподіваючись використати її в

боротьбі з Червоною армією. Зокрема, воно погодилося на комплектування з батальйонів «Нахтігаль» і «Роланд» Легіону українських націоналістів. 18 вересня 1939 р. польський уряд виїхав до Румунії, наказавши фронтовому командуванню не вступати у військові сутички з Червоною армією. 22 вересня радянські війська увійшли до Львова. Польські полонені були відправлені до спеціальних таборів, де протягом квітня-травня 1940 р. лише поблизу Катині було страчено 3 897 польських офіцерів. 22 вересня у Бресті, Гродно, Пінську, Перемишлі відбулись спільні паради радянських і німецьких військ на честь перемоги над Польщею. Польська держава та її уряд фактично перестали існувати. ...радянський уряд не може... байдуже ставитися до того, що ...українці та білоруси, які проживають на території Польщі, кинуті напризволяще. ...радянський уряд дав розпорядження Головному командуванню Червоної Армії віддати наказ перейти кордон і взяти під свій захист життя та майно населення Західної України і Західної Білорусії». З осені 1939 р. по червень 1941 р. на західноукраїнських землях відбувався процес радянзації, тобто уніфікація всіх сфер життя за радянським зразком. Він мав суперечливий характер. У

новостворених областях були націоналізовані банки, торгівля, понад 2 тис. промислових підприємств та конфісковані землі польських поміщиків, частину яких отримали селяни. Одночасно йшла реконструкція діючих та будівництво нових підприємств. Вводилося безкоштовне медичне обслуговування, система соціального забезпечення, здійснювалася українізація, значно зросла кількість шкіл. Серед трудящих розподіляли житло, націоналізоване у великих власників. Проте ці реформи проводилися жорсткими командно-адміністративними методами. Була заборонена діяльність «Просвіт» усіх політичних партій, окрім КП(б)У. Арештовані та депортовані до Сибіру та Казахстану нелояльні до радянської влади політичні діячі, священники греко-католицької церкви, заможні селяни. Так за 1939 – 1941 рр. було депортовано 320 тис. жителів Західної України. Восени 1940 р. почалася примусова колективізація сільського господарства. Об'єднання західноукраїнських земель у складі

**УРСР було визначною подією, важливим етапом в боротьбі за соборність українських земель.**

**Посилання:**

**<https://www.youtube.com/watch?v=WNyfGDMiBCc>**

**Д/з: §33-34.**